

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

9.439

Szerző: *Gárdonyi Albert*Cím: *A főváros jubilaris története*

Hely

Idő

"1872/1925"

Személy

Forrás:

Budapesti Hírlap

Helyszám

Bn

1925. 10. 4.

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

(Hely)

(Idő)

A főváros jubilaris története.

Irtta *Gárdonyi Albert dr.*

a székesfőváros főlevéltárosa.

Buda és Pest városok törvényes egyesítésének most volt az ötvenéves évfordulója s ez alkalomból a főváros feldolgoztatta fél-százados történetét, amely a közelmúltban hagyta el a sajtót. A törvényes egyesítés jubileumáról volt szó, mert a valóságban az egyesítés már 1849-ben megtörtént, mikor a Lánchidat átadták a közhasználatnak. Addig a Duna választóvonal volt a két város között, ezentul a Duna lett az összekötő kapocs. Ezt fejezte ki az 1849. június 24-iki belügyminiszeri rendelet, mely Budát és Pestet egyesítette, hogy hatalmas és virágzó várossá alakítsa.

Az abszolútizmus hatályon kívül helyezte az 1849. június 24-iki rendeletet, a Lánchid azonban tovább is megmaradt összekötő kapocsnak s elősegítette a két város gazdasági és társadalmi összeolvadását.

Magyarország önállóságát az 1867. évi kiegyezés adta vissza s e változással újból felmerült Buda és Pest egyesítésének az eszméje. A belügyminiszer által 1871 március 15-ikén megindított tanácskozások folyamán *Csengery Antal* juttatta diadalra azon elvet, hogy a magyar államnak szüksége van egy nagy fővárosra s erre a célra a legalkalmasabb eszköz Buda és Pest egyesítése.

Budapestet egyrészt a történeti tradíció tette hivatottá a fővárosi jelleg elnyerésére, hiszen Buda a középkor legdicőségtelesebb napjaiban volt a magyar királyi udvar székhelye. De hivatottá tette szerencsés földrajzi fekvése is, meri egyrészt az ország legfontosabb kereskedelmi utvonala, a Duna folyam mellett feküdt, másrészt az ország természetes központja volt, ahol a legforgalmasabb szárazföldi utak találkoztak. Ez

utóbbi körülmény erősen növelte hatását Pest városa újkori történetében. Ennek köszönhető, hogy a XVIII. század végén már Magyarország kereskedelmi központja lett s vásárai a legkeresettebbek közé tartoztak. Ennek köszönhető, hogy a magyar irodalom itt olyan talajra talált, amely virágzását biztosította és ennek köszönhető végül, hogy a politikai élet is itt bontakozott ki s az 1848-ik évi törvényhozás ide helyezte át az országgyűlést és a minisztériumokat.

Egyszóval a természetes fejlődés tette Budapestet az ország középpontjává s az 1872-ik évi törvényhozás csupán Buda és Pest közigazgatási egyesítésével egészítette ki a természeti tényezők hatását. Az 1872-ik évi törvényhozás egy nagy magyar fővárost akart teremteni, amilyenről *Széchenyi István* gróf álmodott s szándékát nem látta megvalósítva Buda és Pest közigazgatási egyesítésével, hanem tovább is féltő gondolat mozdította elő a főváros fejlődését.

Ország Sándor leírásából megtudjuk, hogy a kiegyezés korában Buda és Pest városok külső képe éppen nem volt vonzó s a közművelődési viszonyok is sok kívánnivalót hagytak hátra. Az előbbi állapot megszüntetésére szervezte *Andrássy Gyula* gróf a közmunkatanácsot; melynek eredményes működését hathatós állami támogatással törekedett biztosítani. *Trefort Ágoston* kiépítette az egyetem oryoskari intézeteit, ezeken kívül a műegytemet, operaházát s egész sereg más kulturális intézményt. Joggal nevezte tehát a jubilaris munka e korszakot az állami támogatás korának. Az is tagadhatatlan azonban, hogy a polgárság hazafias áldozatkészsége lépten-nyomon megnyilvánult. A kispolgári józanság nem engedte, hogy a főváros nagyobb vál-

lalkozásokat létesítsen, ezeket inkább a magántőkének engedte át. Mentségül szolgálhat, hogy a város pénzügyi viszonyai nem voltak a legjobbak, hiszen mindezek a nagy pénzügyi összeomlást követő időre estek.

Mindamellett a fejlődés rohamos mértékben történt s az 1885-ik évi országos, de még inkább az 1896-ik évi ezredéves kiállítások itt már virágzó várost találtak, ami kiválóan alkalmas volt a polgári önértel emelésére. A rohamos fejlődésnek azonban csakhamar jelentkeztek az árnyoldalai is: a fővárosba tödült munkástömegek új problémákat vetettek fel, melyek megoldására a főváros polgárságából hiányzott az áldozatkészség. Az új század elején gazdasági és politikai válságok csaknem szakadatlan sorozatban követik egymást, amelyek a főváros fejlődését megbénítják s az eddig leért eredmények megtartását is veszélyeztetik.

A politikai válság elsimulásával a polgárság új erőre kap s most már állami támogatás nélkül, a saját erejéből fog olyan vállalkozásokba, amelyek a főváros egyetemének javát szolgálják hivatják.

Bárczy István személyében ambiciózus és tetterős polgármestert kap a főváros, ki

esfőv

a kedvező politikai és gazdasági körülményeket szerencsés kézzel tudja kihasználni s a polgárság alkotsái készségét tette tudja váltani.

Ezt a korszakot megállítja a világháború, mely minden energiát az ország védelmére kötött le. Aztán következett a szomorú emlékü összeomlás, a forradalom és a proletárdiktatura, melyek rengeteg anyagi és erkölcsi értéket semmisítettek meg. Az így támadt sebek orvoslása, az önbizalom visszaállítása s a munka megindítása a restaurációra maradt, amely külső sikerekben nem versenyezhetett ugyan az előbbi korszakkal, de benső értékben nem nyújtott kisebbet az előbbinél.

Ezek a vezérmotívumok domborodnak ki a jubilaris munkából, amely sokkal közelebb álló eseményekkel volt kénytelen foglalkozni, semmint a pártpolitika kritikáját elkerülhette volna. Régibb eseményeknél a legkülönbözőbb pártállású emberek egyet tudnak érteni, újabb eseményekről a legkritikább esetben, mondhatnánk sohá. A jubilaris munka erősen hangsúlyozza a szigorú tárgyilagosságot s ennek következtében a legújabb események ismereténél gyakran kínosan szűkszavúvá lesz: olyan ellentétes felfogású pártalakulások állanak azonban a fővárosi közélet küzdőterén, hogy erre szükség volt.

Tulajdonképpen egy életrajz megírása volt a feladat s így a munkát a fontosabb fordulatok figyelembevételével kellett felépíteni. Amint az arcképfestésnél a jellemző vonások eltalálására kell a művésznak törekedni, úgy az életrajz-írásnál is ezeket a jellemző vonásokat kell megkeresni és kidomborítani. Ha ez sikerült, akkor a feladat helyes megoldást nyert.

Elvégre lehetett volna száraz krónikát is írni a félszázad eseményeiről, mellőzve minden színt és jellemzést; ez azonban teljesen létektelen munka lett volna, ami a legjobban esetében angyaggyűjtés-számba jöhe-

tett volna. Ilyen természetű munkáknál az érdem azon fordul meg, hogy helyez-e az alkalmazott színek és találóak-e a jellemzések? Ezeket ugyan az író a maga egyéniségéből viszi a munkába, de éppen ez teszi egvényivé a munkát s ezek helyességén fordul meg a munka érdeme.

E munkában a nagy összefoglalásokra van helyezve a főszűly s ez összefoglalásokban van az egyéniség, az érték. A többi adatok felsorolása, események regisztrálása, esetleg szószerinti idézések, egyszóval: kerethen bemutatott forrásanyag.

Lehetett volna több szint is alkalmazni, de félő volt, hogy a tárgyilagosság rovására megy. Ez volt a legfontosabb cél s ezt a célt elérni tagadhatatlanul sikerült, a nélkül, hogy a munka szintelenné vált volna.
